

Oppvekst på Brøset Hageby på 1950-tallet

Brøset Hageby

Etableringen av Brøset Hageby er på mange måter et kron eksempelpå etterkrigstidens boligbygging i Trondheim. Det var da stort behov for boliger til pleierne ved Reitgjerdet sykehus - lokalisert i nærheten av sykehuset. Dette ble løst ved at pleierne fikk kjøpe tomter av sykehuset, og Brøset Hageby ble bygget. Initiativet kom fra pleierne selv. Prisen var kr. 340 pr. mål, og tomtene var på ca. 1,5 mål. Selger var Staten ved Sosialdepartementet. Området var på Brøset gårds grunn (grn. 14, brn. 1) - gården var blitt kjøpt av Staten i 1920 og var del av sykehusets eiendom.

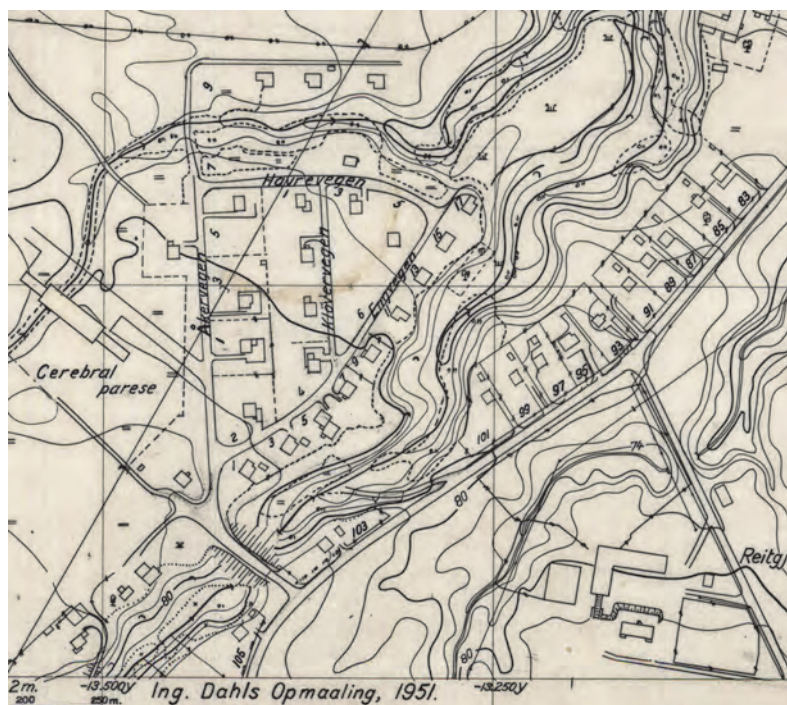
I juli 1949 var byggingen i gang. I Arbeider-Avisa var det 6. juli en reportasje med tittel *Pleierbyen reiser seg ved Brøsetflata*. Der leser vi bl.a.: "En ny villaby reiser seg på "Selbu-området" ved Brøsetflata. Det blir en vakker liten "bø", omgivelsene lover det. Og et tjuetall mer eller mindre husløse pleiere ved Reitgjerdet asyl får prektige heimer. De første spadestikkene ble tatt for etpar dager siden, men alt nå ser det ut som en veritabel byggeplass her oppe. ... Det er en gammel plan som nå realiseres etter hvert. En av dem vi snakket med, pleier Johan Vorum, fortalte at tre av pleierne ved asylet alt i 1937 reiste spørsmålet om å få kjøpe tomter av staten på det området som nå bebygges. De ble ikke

møtt med særlig velvilje den gang. Men de ga seg ikke, og et stykke utpå 1940 var en kommet så langt at det ble lagt fram proposisjon for Stortinget om saka. Den skulle behandles om formiddagen den 9. april. Men Stortinget hadde annet å gjøre den formiddagen. Og saka måtte kvile til friggjøringa. Nå var det langt flere som manglet hus. Betjeningen var vokst en god del, og husmangelen var stor blant pleierne, som blant andre folk. Nå var det over 20 som vendte seg til myndighetene med spørsmålet om å få kjøpe tomter. I dag er alt i orden. Skjøtene er utstedt og byggematerialene er sikret.

Jeg vil gjerne ha nevnt at vi ble møtt med enestående velvilje av Strinda kommune, sier Vorum. To målsmenn fra kommunen reiste sammen med formannen i foreningen vår til Oslo og fikk utvirket at vi fikk tildelt en del av kommunens ekstrakvote. Hadde vi ikke fått den, var vi sikkert ikke kommet særlig langt ennå.

Nå er det laget reguleringsplan for det området vi skal bygge på. Det blir utelukkende småhus, 1- og 2-mannsboliger".

Innflytting i 25 hus skjedde fra desember 1949 til desember 1953 og videre i 6 hus fram til desember 1955. Staten hadde fram til 1983 forkjøpsrett ved salg av

Kart over Brøset Hageby 1951. Ing. Dahls oppmåling. Gjengitt med tillatelse fra Kart- og oppmålingsavdelingen, Trondheim kommune.

hus og tomt til andre enn arvinger i rett opp- og nedadstigende linje.

Før 2. verdenskrig fikk pleiere også kjøpe tomter av Reitgjerdet sykehus. Da ble det fradelt 9 tomter langs Brøsetvegen - senere kom 3 til. På disse ble 1 hus inn-

flyttet i 1935, 7 i 1936 og 1 i 1937. Eiendommene har nå adresse Brøsetvegen 83 til og med nr. 101.

Hvordan var det å være barn i Brøset Hageby? Svaret får vi av 5 jenter og 4 gutter.

Jentene forteller

Av Kari Hoff, Randi Woldseth (Reinsli), Mari Hansen (Aasveien) og Solveig Sundberg - årgang 1947 og 1948. Artikkelen er ført i pennen av Kari.

Plassen ble kalt for "Selbu"

Fedrene våre var alle pleiere ved daværende Reitgjerdet asyl, og familiene var i etableringsfasen. Det betydde at vi var

mange barn i alle aldre, med store venneflokker i de forskjellige aldersklassene. Alle var vi "pleieronga". Alle kalte Brøset Hageby for "Selbu" i starten. Til og med bussjåførene annonserte holdeplassen som "Selbu". Antageligvis fordi plassen på den tiden lå utenfor etablert bebyggelse. De voksne prøvde å innprente i oss at vi skulle si Brøset Hage-

Hagebyen 8. juli 1952. Brøsetvegen går gjennom bildet. Åkervegen er øverst til venstre. I forgrunnen ser vi alléen inn til Reitgjerdet sykehus. Utsnitt av flyfoto tatt av Widereøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

by, fordi det var det som var det korrekte navnet.

De fleste landkommunene rundt Trondheim var representert blant husbyggerne. Ingen hadde telefon, utenom en pleier som hadde «tilkallingstelefon» gjennom Reitgjerdet. Likedan var det ingen bileiere den første tiden, så det var buss eller bein vi brukte når vi skulle fra sted til sted.

Velforeningen

En av de første oppgavene til Brøset Hageby Velforening var å bygge et buskskur. Hver husstand skulle gjøre rent i skuret etter tur, og deretter bringe piasavakosten til nestemann på lista. Da vi ble større, hendte det vi fikk «kostervalsjobben» av foreldrene våre.

Ofte var det spor av omvandrende uteliggere som hadde overnattet i buskskuret på vei til Teglverkets varme ovner. Det

hendte at de fortsatt lå der og sov dersom man kom tidlig for å ta bussen en morgen.

Mødrene på Brøset Hageby var stort sett hjemmeværende. Noen hadde jobber hjemme. Vi hadde for eksempel to sydamer her. Gjenbruk var et kjent fenomen for oss. Klær ble sprettet opp og snudd, og ble deretter gode klær for neste bruker. Men det ble også sydd mange flotte antrekk av nytt stoff.

Mari sin mamma var kommisjonær for ukebladene. Salgsstart var egentlig på tirsdag, men det hendte vi fikk kjøpe bladene på mandagskvelden.

Blåleire og lekestue

Da vi var små, lekte gutter og jenter mye sammen. Hele grunnen rundt området var av blåleire som vi laget figurer av. Kari husker at hun mange ganger ble båret ned i vaskekjelleren og spylt ren for

blåleire før hun kunne kles av. Støvler forsvant ofte i leira. Og der ble de. Ikke en gang de voksne kunne få opp tapt fot-tøy.

Dukkestua til Mari var veldig populær. Dukestua delte vi i fire rom, og vi dro på besøk til hverandre med dukkene våre. En nabo hadde kjøpt piano og vi fikk kassen det kom i. Da hadde vi butikk i tilknytning til dukkestua. Randi hadde innredet lekestue i kjelleren med egen dør ut til gårdplassen. Vi lekte lenge med dukker - mye lenger enn jenter gjør i dag. Vi hadde også miniatyrdukkestuer hjemme. Karis var laget på verkstedet på Reitgjerdet og hadde fire rom rundt en akse. Maris minidukkestue hadde flere etasjer. Klippedukker/papirdukker var en annen inneaktivitet. Vaskepulvermerket Persil og Henko hadde klippedukker på baksiden av pulverpakken. Gjett om mange pikemødre måtte gå over til disse merkene så lenge de hadde døtre i en viss alder?

Da vi ble litt eldre, startet vi syforeningen «Syvstjernen». Vi var syv medlemmer, men jeg husker vi ble litt rådville da et av medlemmene sluttet. Hva skulle vi nå hete?

Vår

1. mai begynte vi å mase om å få gå i halvsokker eller «barlegga» som vi kalte det. Randi hadde vært alvorlig syk, så for henne var dette en ekstra hard forhandlingstid. Vi jentene hoppet “parris”, “måneparris” og “sjuer’n” med og

uten stein. Guttene kastet mynt på stikka. Det hendte vi jenter fikk være med. Det var 1- øres eller 2-øres, og de største guttene kunne slå til med 5- øres.

Ballspill holdt vi helst på med på skolen. Der var det vegger vi kunne bruke hvor ingen foreldre kom og ba oss holde opp med bråket. Men vi hoppet tau og konkurrerte om flest hopp. Når de første rabarbrastilkene stakk opp fra jorden, var vi kjappe med å plukke, og deretter mase om sukker i en kopp. Vårens delikatess var rabarbra stukket i sukker. Selv om storonga og småonga lekte hver for seg, var vi gode venner. Lillebroren til Kari husker at Mari lærte ham å sykle. “Skogranda” var en populær lekeplass for både gutter og jentene. Den skilte Brøset gård og Bromstad gård sine eiendommer. Vi bygde hytter og lekte gjemsel der. Om høsten stekte vi poteter som vi stjal fra pleiernes leide potetåkre som grenset til skogranda. Guttene var tøffe og hadde krig med Persaunegjengen eller Bromstadgjengen. Ble det for ille, hentet de en av storongan for å få avgjort krigen. Storongan hadde egen hytte lenger nede. Den ble kalt Borgen og hadde bro som kunne heises opp. Solveig husker hun fikk være med en gang, men fant fort ut at det var fordi hun skulle feie og rydde der.

Kunæp og bjørkesaft

Da vi var større, tok vi jobb på Brøset gård med kunæp-luking. Et år tok Mari og Kari på seg hele åkeren. Det var varmt, og en dag kjøpte postbudet is til

oss som jobbet ute i åkeren. Da ble det en liten pause hvor vi alle tre satt og pratet. Vi ville gjerne sett et postbud som tok seg tid til det nå. Det var mye sjølberging på Brøset Hageby. Alle husene hadde store hager, og til tross for at grunnen stort sett bestod av blåleire, tok det ikke lang tid før den var omgjort til hage. Vi jentene var ivrige blomsterplukkere. Leirfivelen dukket opp tidlig på våren, senere kom hvitveisen. Nede i Brøsetdalen, ved bekken, som ofte kunne bli stor om våren, vokste det masse knallgule bekkeblom og gullstjerner. Mang en blomsterbukett ble brakt hjem til mødrene våre. Vi prøvde oss også på å tygge kvae og tappe bjørkesaft.

Sommer

Vi samlet på glansbilder, og vi hadde noe som vi kalte "puttebok". Det var en kladdebok hvor sidene var brettet i to. Inne i disse lommene ble det lagt glansbilder. Men ikke i alle. Det var meningen at når man åpnet en side, skulle man

få det glansbildet som lå der, eventuelt legge inn et hvis det var tomt. Det var regler for kvaliteten på glansbildene i "putteboka".

Hele jentegjengen var alltid i fødselsdagselskaper hos hverandre. Mari hadde fødselsdag i slutten av juli. Da var det spennende å se om de første jordbærene var modne - kanskje kunne vi få brødskive med jordbær på? Vi samlet og byttet også servietter. Serier med samme mønster, men forskjellig farger var populære. Likedan de som hadde trykk fra forskjellige kaféer og lignende.

Rundt St. Hans var det martna i byen. Da skulle de voksne kjøpe honningkake. Vi barna fikk strikkball (som fungerte nesten som en jojo) og flettet sponkurv med påmalte blomster.

En populær aktivitet var det å dra på tur med teppe, matpakke og saft på plenene hos hverandre.

Sommerbursdag i Brøset Hageby ca. 1954. Fra venstre: Kari Hoff, Randi Reinsli, Solveig Sundberg, Mari Aasveien og Karis lillebror Arvid med ryggen til.

Kari Geving (Hjeldnes), f. 1944, forteller:

Vi flyttet til «Selbu» - som Brøset Hageby ble kalt - i 1950. Jeg var seks år og min bror Asbjørn var to. Da vi flyttet, bodde vi i andre etasje hos lærer Tvette (Brøsetv. 103), huset som sto nærmest fyllinga, den nye veien som senere kom over til Brøset Hageby. Vi flyttet til Havrevegen 1 med hest og vogn lånt fra Brøset gård, og vi kjørte den gamle veien - veien mellom Brøsetvegen 101 og 103 nede i "dalen". Jeg husker veldig godt de store kraterne med leire som var utgraving av tomtene. Etter hvert ble det mange hus og alt ble forandret. Det var unger i nesten alle hus, så lekamerater manglet vi ikke. Jeg hadde dukkestue, og det var populært. Det ble mangt et bleieskift på dukkene og mangt et måltid tilberedt i små kopper og kar. Vi ble større og begynte på skolen. Det var på Åsvang, så vi hadde ganske lang skolevei. Vi var fire som gikk i samme klasse fra Brøset Hageby. Det var rart å komme ut blant andre unger som hadde det helt annerledes enn oss. Vi hadde fru Margit Hagen som frøken de første tre årene. Henne var vi glad i. Vi hadde med blomster og tegnet kort til skoleavslutningene. Fra fjerde klasse fikk vi Ingvar Lånke. Han var ung, og vi syntes det var spennende. Han var en grei lærer.

Vi var med i pikekor og på avholdslagets møter på Veiskillet. På «Selbu» var vi for det meste ute og lekte. Det var ballspill, bl. a. var kanonball veldig populært. Vi spilte basse, vi kasta land og vi kasta på stikka. Vi samla på store femøringer. Etter hvert som hagene ble ferdige og det ble frukttrær og andre trær på tomtene, var det spennende med gjemsel om høstkveldene. Da var også guttene med.

Vi vokste jo opp i et særpreget miljø, da alle som bodde på dette området også jobbet sammen på Reitgjerdet. Jeg skjønnte ikke at vi hadde det litt annerledes enn andre barn før jeg begynte å være sammen med venner utenfor hagebyen. Det var ikke en selvfølge at far var hjemme både julaften og juledagene, eller nyttårsaften. Det var som regel fri én av dagene. Påska likedan. Aldri lang påskeferie. Da vi fikk bil, ble en av fridagene i påska benyttet til utflukt til Gevingåsen der vi kjøpte is på Shangrila, kiosken der oppe. Vi fikk venner utenfor hagebyen etter hvert. Vi var mye på Brøset gård. Der var det også mange barn. Det var mye spennende å holde på med på en stor gård. Store bygninger og store hager. Vi lurte oss til å hoppe i høyet. Vi fikk også et spesielt godt forhold til pasientene. De som var friske nok til det, fikk være ute og hjelpe til på gården og i gartneriet. Vi var også på fester på Reitgjerdet. Da danset vi med pasientene. Når det så ble mat, spiste vi sammen med dem. Fikk vi kakao til brødskivene, var det stor stas. Vi ble sluset gjennom lange korridorer med låste dører med jevne mellomrom. Pleierne hadde store nøkkelhanker som raslet.

Vi fikk oss sommerjobb etter hvert. Vi tynnet kunepe og potet på Brøset gård. Jeg tror det var to øre meteren. Etter flere somre med samme lønn, husker jeg vi mannet oss opp og klaget. Vi ville streike. Det endte med at vi fikk litt lønnspålegg. Åkeren med kunepe virket uendelig stor, med lange renner. Vi holdt ut, og jeg husker første lønnsdag. Da dro vi til Jack's i Thomas Angells gate. Jeg husker jeg kjøpte meg en bluse.

Guttene holdt på med andre ting. De hadde bl. a. krig mot guttene på Persaunet Hageby. Vi var nysgjerrige og sprang bak. Det var alvor da de marsjerte opp skogranda med staurer som våpen. Da vi ble tenåringer, ble vi gode venner med flere fra Persaunet, så det stakk ikke veldig dypt.

Jeg husker store øyeblikk, som da jeg fikk sykkel. Da ble skoleveien mye lettere. Om sommeren syklet vi helt til Devlebukta og badet. Lett nedover, men vi grudde oss til hjemturen, da var det bare oppoverbakke. Vi akte også på kjelke og spark. Vi visste når bussen kom i Brøsetvegen, så vi var ganske trygge. Andre biler fantes nesten ikke. Var vi heldige, fikk vi sitte på til guttene som hadde langkjelker. Der var det plass til mange. Da kunne vi starte ovenfor Teglverksskryset, og noen ganger helt oppe i Gryta, alt etter føreforholdene. Var det skikkelig glid, kunne vi komme helt til Gildheim eller Strindheim. Da var også hjemvegen tung, men på'n igjen. Det var aldri saltet og strødd den gangen, så sparken kunne vi bruke til og fra skolen om vinteren.

Det kjentes trygt og godt å vokse opp på Brøset Hageby. Alle kjente alle, både store og små. Vi fór inn og ut hos hverandre der det var barn i noenlunde samme alder.

Havrevegen 1. Tomta på 1389,53 kvm ble målt opp 9. desember 1948. Skjøte ble utstedt til Asbjørn og Gudrun Hjeldnes 4. juli 1949. Prisen på eiendommen var kr. 486,34. Hjeldnes fikk i starten et lån på kr. 30 000 av Småbruk- og bustadbanken og Stipendiefondet av Øiens bo. Lånet ble overtatt av Husbanken i 1951. Til høyre ser vi Kari og lillebror Asbjørn. Bak dem er hus i Åkervegen under bygging. Flere hus i området ble bygget etter samme tegninger som dette huset.

Høst

Man kan dele Brøset Hageby i to deler: “Store – Selbu” (“Hela”) var sirkelen Åkervegen - Havrevegen - Engvegen opp til Åkervegen. “Lille – Selbu” (“Halva”) var sirkelen Kløvervegen - Havrevegen - Engvegen opp til Kløvervegen.

Denne inndelingen ga muligheter for mange konkurranser. Med og uten tidtaking. Kari husker best at å gå “Hela” på de høyeste stiltene uten å falle av, var en bragd.

Foruten potetene vi stjal for å steke var kunæpslang populært. Det hendte nok også at vi jentene ble med på epleslang, men ikke i nærmiljøets hager.

Vinter

Når snøen kom, jublet vi. Var det skaresnø, laget vi hus med mange rom og skar ut møbler og gjenstander som vi plasserte rundt i snøhjemmene våre. Aking var

også populært. Vi hadde oljebukser som ble stive og vanskelig å bevege seg i, men som ga god fart. Da vi ble eldre, var det serveringsbrett og linoleumsbiter som ble brukt som akebrett. Vi så ofte ut som snømenn selv når vi kom hjem om kvelden. Amundsndalen var et populært ski- og akeområde. Det var alltid mange unger der. Vi gikk ofte på ski. På fridager hendte det vi dro opp til Estenstadhytta. Vi kunne gå dit uten å ta av oss skia, men det var nok bakkene i nærheten som var de mest populære. Vi laget skumle “dødsløyper” og konkurrerte om hvem som klarte å stå løypa helt ned. Brøset Hageby Velforening arrangerte også skirenn. Kari minnes med glede at hun vant sin klasse et år, men det var fordi Mari hadde brukket hånden og gikk med gips det året.

Nyttårsaften ble feiret hjemme. En gang Maris far skulle skyte opp en rakett, gikk det skeis. Dermed forsvant nabos fine, blanke flaggstangkule av glass.

Året etter forsøkte han på ny. Da fikk naboen på den andre siden unngjelde. Han fikk raketten mellom føttene mens han stod på trappa si og beundret fyrverkeriet på himmelen. Mari tror hennes far sluttet med raketter etter dette.

Skolestart og skoletid

Etter innskriving på Åsvang skole var det en av de voksne som gratulerte oss og sa: Nå begynner Alvoret. Hvilket alvor? tenkte vi. I første klasse hadde vi ei stor sandkasse i klasserommet. Husker vi lærte trafikkregler i den. Vi var ofte på tur ved en gammel husmannsplass der universitetet på Dragvoll ligger nå. Om våren hadde vi tatt med froskeegg som vi hadde i en stor bolle i sandkassa. Vi fulgte nøye med i utviklingen til rumpetrollene. Etter noen fridager kom vi tilbake og fant hoppende frosker i klasserommet.

Etter 1. klasse skiftet vi lærer. Egil Rønning hadde vært vikar. På avslutningsdagen holdt vi alle opp en rød rose hver, og deklamerte et vers som Maris mor hadde laget. Teksten sitter i hukommelsen til tross for at 60 år er gått.

Kjære lærer du er grei.
Derfor er vi glad i deg.
Her en blomst fra oss du får.
Hipp hurra for lærer'n vår

Deretter gikk vi opp en og en, og la rosen vår i haugen av blomster han hadde fått.

Skoleveien vår var nesten fire kilometer, men ettersom det bare var nesten, var vi ikke berettiget til skoleskyss. Vi gikk som regel sammen til og fra skolen. Var det riktig dårlig vintervær, hendte det at vi fikk 25 øre til bussen. Gutter og jenter kunne ikke gå sammen til skolen. Sånn var det bare. Men vi lekte mye sammen i friminuttene. Slåball og kanonball. Sisten på Låvebrua. En sjelden gang fikk vi guttene med på sanglek. Vi maste oss ofte til utetime med slåball og lignende. Vaktmesteren bodde i 1. etasje i gammelskolen. En gang traff vi ei skinke som hang i vinduet i spiskammeret deres. Læreren vår ordnet opp, og vi fikk ikke skjenn. Noe annet ble det da noen av guttene i klassen vår hadde røykt på den nedlagte utedoen. Noe slikt hadde aldri hendt før - vi var jo bare 6. klassinger. Vaktmesteren hadde høner, og det var strengt forbudt å skremme dem. En gang ble det funnet ei død høne i utedoen. Guttene i vår klasse ble avhørt, men vi fant aldri ut hvem som var synderne.

Gutter hadde sløyd, og jenter hadde håndarbeid på skolen. Dette mislikte Kari og Mari sterkt. Sammen troppet de opp på lærerværelset for å få rettet opp denne urettferdigheten. Vi holdt på så lenge at lærerne bøyde seg. Der ble vi presentert for en mulighet til å lage ei skjærefjøl mens guttene laget en bærbar bokhylle. Det er vel unødvendig å fortelle at på hytta til Kari står det ei bærbar bokhylle. Mari har også ei.

Trondsletten Cerebralparesehjem åpnes av Kong Olav V i 1956. En stor begivenhet.

Trondsletten

I 1956 ble Trondsletten Cerebralparesehjem åpnet av Kong Olav. En stor begivenhet. Det viste seg at det også skulle bli en positiv etablering for oss unge. Vi var ofte der. Søster Marta (bestyrerinnen), har senere fortalt at en av de første dagene hadde flere av oss jentene stått på døra og spurt om det var noen å leke med? Da vi ble eldre og ungdommer, fikk Kari penger av søster Marta for å dra til byen å kjøpe «tidens ungdomsmusikk», som vi kunne ha om kvelden når vi var der. Trondsletten hadde TV før det ble vanlig hos oss, så mange TV-program så vi sammen. To av jentene på hjemmet ble konfirmert året etter Mari og Kari. Vi fulgte dem til konfirmasjonsforberedelse, og på konfirmasjonsdagen fulgte vi dem opp til alterringen fordi ingen av dem kunne gå alene.

En gang ble hele gjengen invitert på overnattingsbesøk på hjemstedet til en av jentene. Vi hadde lenge kontakt også i voksenalder.

Vårt forhold til Reitgjerdet

Husmødrene på "Selbu" var tidlig ute med kildesortering. En av pasientene på Reitgjerdet hadde hytte og forskjellige husdyr i det nedlagte steinbruddet inne på området. En gang i uka tok han rundten for å samle inn husholdingsavfall til grisene sine. Han hadde ei vogn som var inndelt i mange små rom og som ble trukket av en schæferhund. Nesten så stor som en hest, syntes vi da. Avfallet måtte legges i de forskjellige rommene etter et eget system. Hunden fikk av og til en godbit av fruene. - Ta itj bare skinnen, gi'n hele pølsa, ble et velkjent sitat.

Hver kveld klokken 18 var det melkehenting på Brøset gård. Alle pleierne kunne kjøpe melk på gården, og vi ungene hentet. Antall liter ble skrevet opp i ei bok og trukket av lønningen senere. En gang hadde en av pasientene som hjalp til i fjøset, urinert i melken. Stor skandale. Da ble det kjøpt melk på butikken i en lang periode etter det. Det var populært å sitte på melkhesten opp til hovedbygninga på Reitgjerdet etter at salget på gården var avsluttet. Det var ikke populært hos mødrene - vi skulle komme hjem direkte med melka. Det hendte jo, særlig når vi brukte spark eller sykkel, at en del av melka havnet i veien. Veltet hele melkespannet, var det jo en liten tragedie, men hvis melkhesten ikke hadde dratt, kunne vi skynde oss tilbake og få ny forsyning.

Brannen i 1955

Fedrene våre hadde vakt fra kl. 7 til 21 på Reitgjerdet. De hadde pause i 1,5 time midt på dagen. Da kom de hjem, spiste middag og sov middagslur. En av nabogårdene til Reitgjerdet - Angelltrøa - huset et bakeri. Der kunne vi få kjøpt spisskjeksbrott, kavringbrott og nydelige wienerbrød og boller. En gang vi skulle kjøpe kaffebrød til ettermiddagskaffen, hadde vi det så gøy i djupsnøen at vi kom tilbake lenge etter kl. 15 og de hadde dratt tilbake på jobb. Husker ikke hvordan de innkjøpte varene så ut etter snøfesten og heller ikke om vi fikk skjenn.

En flittig benyttet lekeplass var parken på Reitgjerdet. Der var det også barn som bodde inne på sykehusområdet. Når vi lekte i selve parken, måtte vi komme oss ut før klokken 19, for da kom nattvakta med sitt nøkkelknippe og låste portene rundt parken.

Ellers klatret vi ofte over gjerdet som omsluttet hele området. Det gjerdet kom opp etter at en pasient som hadde rømt, drepte en guttunge ved Strinda Gymnas (i 1956). Den dagen ble vi fulgt hjem fra skolen med beskjed om å holde oss inne.

En søndag kveld i 1955 brant fjøset på Bromstad gård. En pasient på permisjon hadde tent på. Dramatiske var historiene de eldre barna, som hadde dratt nedover om kvelden, fortalte oss neste dag om brennende dyr, skrik og skrål. En del av oss dro dit dagen etter, og lukta og synet ga oss mareritt i lang tid.

Juletreffester

Noe vi gledet oss til var festene som ble arrangert for pleierfamiliene og pasientene på Reitgjerdet. Det var vårfest, høsttakkefest og juletreffest. Juletreffestene gledet vi oss til i lang tid. Gang rundt juletreet var fast innslag. For oss ungene var det å kunne springe i de lange korridorene en yndet aktivitet. Neste post på programmet var bespisning. Noen av oss husker store brødskiver som det var vanskelig å få i seg. De var pyntet med persille som ingen ville ha. Bortsett fra Kari da. Hun var kjempeglad i den grønne veksten. Etter ma-

ten var det dans for de eldre, mens for oss barna og de fleste pasientene var festen slutt.

Det hendte også at pasienter kom på uanmeldt kaffebesøk om ettermiddagen. Til tross for noen dramatiske hendelser var vi aldri redd for pasientene. De var ofte annerledes, men de var en del av vår verden.

Fritidsaktiviteter

Røde Kors barnegrupper på Veiskillet var vi med på. Randis' mor var med og arrangerte disse. En gang holdt vårens avslutningsfest på så lenge at klokken hadde slått midnatt før vi dro hjem. Vi tok en tur innom Moholt kirkegård ved Strinda Hovedkirke for å sjekke ut om det virkelig skjedde noe spennende der ved midnatt. Det hadde nemlig storongan sagt. Vi ble skuffet. Litt senere ble vi møtt av Karis far som engstelige foreldre hadde sent ut for å lete etter oss.

Arbeidsstuer for barn på Møllenberg var en annen populær aktivitet. Vi kunne ta buss dit, men som regel gikk vi. Det var egne gutte- og jentegrupper med dertil passende aktiviteter. Guttene drev med sløyd, mens vi jentene hadde håndarbeid. Det var tradisjonelle kjønnsroller.

Mari og Kari gikk også på noe som ble kalt «kroppskultur» på Singsaker skole. Det var en blanding av ballett, akrobatikk og turn. Mødrene våre fulgte oss annenhver gang. Vi gikk alltid, fram og tilbake. På avslutningene hadde vi hvite kjoler med “tutuskjørt”. De hadde mødrene våre sydd av gas og stivet etterpå.

Almas danseskole

Senere startet vi på Almas danseskole. Vi husker vi opptrådte på en skoleavslutning på Veiskillet med kjoler i forskjellige farger for å illudere vårens blomster. Da vi ble større, fikk vi med oss guttene på danseskole hos Alma. Hun var en stor og myndig dame som av og til kom på inspeksjon i løpet av dansetimen.

Solveig gikk på søndagskole i byen. Kari husker en kort tur innom søndag-

16 år og sommer i hagebyen. Firkløveret minus Solveig Sundberg.

skolen i Strinda hovedkirke, men det ble for stillesittende, og hun fikk kun to oppmøtestjerner på søndagskolekortet.

Av turnforeninger var det to muligheter: ATIF (Arbeidernes turn- og idrettsforening) som hadde lokaler på Lademoen skole, og TT (Trondheim Turnforening) i Prinsens gate. Kari prøvde seg på begge, men endte opp med TT. Der deltok hun på flere barnekretsturnstevner over hele Trøndelag.

Å være jentonge på Brøset Hageby var kanskje ikke så annerledes enn andre jenters oppvekst i 50-åra. Vi lekte de samme lekene, vi hadde store naturområder som vi fort gjorde om til våre lekeplasser, og mødrene våre var hjemmeværende husmødre. Det at vi var mange i samme aldersgruppe, at fedrene våre hadde felles arbeidsplass, og at vi lærte oss å kjenne mennesker som ikke var A4, er det som vi mener gjorde oppveksten vår spesielt fin.

Guttene forteller

Av Arngrim Sjøpstad, Ole Holthe, Per Andreas Westgård og Per Morten Bakken. Forteller er Arngrim.

Starten

Det aller første jeg husker som liten guttevalp på sju år i 1949, var når jeg så på utgravingen av tomte til det som skulle bli huset vårt i Engvegen 4. For meg virket det som det var 100 mann nede i byggegropa. Det var pasienter på Reitgjerdet som var på utarbeid. De håndgrov tomtene til mange av husene på hagebyen. De siste husene ble delvis utgravd med liten gravemaskin, og minst ett hus som ble bygd på den tiden ble fullt utgravd med gravemaskin.

Høsten 1950, da huset sto ferdig, ankom min mor, far, bror Geir og jeg til Engvegen 4. Første dagen gikk med til å sitte på trappa og skrike over at vi hadde forlatt vårt kjære Sjøberg og alle kompisene der. Men som de podene vi var, ble skri-

kinga etter hvert avløst av nysgjerrighet. Hvor var vi, hvem bodde i nabohuset, hva skulle vi gjøre?

Jeg trodde jeg var litt av en kar da jeg kom til «Selbu». Det var det første navnet vi brukte på Brøset Hageby. Navnet kom visstnok av at folk syntes det var så ødslig og langt ute på jordet der pleierne bygde sine hus. En dag sto jeg på en haug utenfor huset vårt. Nedover gata kom en gutt omtrent på min alder. Han så ganske stor ut og litt fryktinngytende, men det første jeg spurte ham om var likevel: «Vil du ha juling?» Ja det ville han gjerne ha. Det var siste gangen jeg spurte Per Andreas om han ville ha juling. Jeg forsto ganske fort at jeg hadde møtt min overmann. Per var ursterk, og det trur jeg han fremdeles er. Slik ble vi kjent, og etterpå ble vi kamerater for livstid. Siden kom det flere bestekompi-ser.

Per Morten flyttet først inn i 1953 og ødela fotballbanen vår. Vi hadde hele tomte til Bakken som leke- og fotballplass, så vi var ikke særlig blide da huset reiste seg og fotballplassen var en saga blott. Per Morten hadde likevel en fordel, han hadde gått på skolen sammen med oss hele tiden, så vi kjente hverandre og var gode kompiser.

Ole husker at han kom til «Selbu» i 1951 fra Lademoen. Det første som møtte han var at vi ropte «Lamoramp» etter ham. Da ble han så forbannet at han jagde og «skremte livsjiten» ut av Sverre (Dahl) og meg. Ole var stor og sterk, og som han selv sier: lunta kunne være kort.

Ole var født tidlig på året 1943. Han kom likevel i klasse med oss fra 42-kullet. Ole begynte på Åsvang i tredje klasse, og allerede første dag satte han seg i respekt, etter et oppgjør med klassens leder. Det gikk hardt for seg for nykommere, men det roet seg etterhvert. De mindre guttene (småungan) var under vår stand og verdighet. De fikk være med såfremt vi hadde bruk for indianere som skulle overvinnnes i «Tarzan-skogen». Det var friarealet vårt og der hadde vi borgen vår, et svært forseggjort byggverk. Det var heisebro med passord for å komme inn i borgen og løpegang i to etasjer. I tillegg hadde vi en Tarzandisse - som i våre øyne var enorm -

Åtte gutter fra 10-13 på Brøset Hageby på 50-tallet. Fra venstre: Ole Kristian Holthe, Geir Sjøpstad, Gunnar Aasveien, Tor Åge Eggen, Terje Forså, Per A. Westgård, Bjørn Nordseth og Arngrim Sjøpstad.

hengt høyt oppe i et tre som sto ut fra bakken, slik at luftturen ble voldsomt høy. Selvfølgelig var det bare de modigste av oss som turde dette. Ole var en gang uheldig da tauet røk. Han deiset i bakken, langt nede i skogen, men foruten å bli blå og gul, gikk det bra.

Reitgjerdet

«Selbu» var et spesielt byggefelt, da det kun var ansatte ved Reitgjerdet Sykehus som bygde hus der. Mellom kl. 12 og 15 måtte det være stille på hagebyen, for da var det middagshvil. Pleierne jobbet fra klokken 7 til 19, med en pause midt på

dagen. Første pulje kom hjem fra 12 til 13.30, mens andre pulje hadde fri fra 13.30 til 15.00. Moren min sa bestandig: «Arngrim og Geir, no' må de gå å leik en annen plass, for far dokkers kjem hjem no' og ska' kvil middag.» Da dro vi ned til Ole fordi faren hans kom hjem halvannen time senere. Deretter lovte vi Ole at når faren hans kom hjem, så kunne vi dra opp til oss, for da var fatter'n dratt på jobb.

Vi som bodde i hagebyen hadde et nært forhold til Reitgjerdet Sykehus, både pleiere og pasienter. Pleierne på “Selbu” ble som en stor familie. Pasientene, eller brukerne som det heter i dagens språkdrakt, hadde vi daglig omgang med. I alle fall mange av de som var utegående.

Her var det mange sterke personligheter. Det var en pasient som kjørte med fjordingen Tass og hadde ansvar for grismatkjøringen rundt på «Selbu». Etter en tur med Tass lukta det «pyton» av oss når vi kom hjem. En annen pasient hadde dypsindige betraktninger omkring universet og tilblivelsen, mens han gjorde ærend som å gå med melka, eller kjøpe tobakk og annet småtteri for pleierne. Det var også personer som vi unger måtte være oppmerksomme på. Noen ganger oppstod det situasjoner som var farlige, blant annet etter episoder med misforståelser eller terging. Da måtte vi ta beina fatt fortere en svint. Det ble arrangert juletreffester med både pasienter, pleiere og familien til pleierne. På en juletreffest ble det oppstyr da

en pasient slo seg vrang og truet med å drepe konene og barna til pleierne. Den daglige omgangen med folk som den gang ble kalt sinnssyke var noe som hørte vår hverdag til. En tilsvarende situasjon i dag ville nok ikke være mulig. Men vi har mange gode minner fra den tiden, og for oss var dette en helt normal situasjon, selv om vi ble informert og tildels advart mot for mange og for tette bånd til pasientene. De som hadde utegang og utearbeid, var som regel harmløse personer.

Stor aktivitet

Får dagens unger og ungdommer oppleve det vi var med på som unger? Vi undervurderer ikke dagens unge – de gjør nok mer enn å sitte foran dataskjermen. Vi drev med alt mulig: Idrett, tikamp, “cowboy og indianer” og “rull om kapp”. Vi brukte jentungan som travhester. Til nød måtte vi guttene være med dem og hoppe tau, for å få brukt dem som hester etterpå. Men å hoppe paradiset, der gikk grensen!

“Rull om kapp” var en stor sport med sykkel. Vi startet ved innkjørselen til hagebyen, og hadde lov til å trø rundt en og en kvart gang. Etter det skulle vi rulle ned Engvegen til Havrevegen 5 der det var trukket en målstrek. Det var tillegg etter mønster fra travbanen, etter hvert som noen ble bedre enn andre. Selve Grand Prix var når vi startet i Teglverk-skryset og rullet ned Brøsetvegen til Flatjords gård (nr.73), en strekning på 1 km.

Bassespill var populært blant oss gutan, og å kaste på «blækket» om vinteren. Det var om å gjøre å kaste snøballen høyest opp på stolpen. På telefonstolpene var det et blekk, som var festet noen centimeter ned på stolpen. Den som først traff blekket, vant. Noen prøvde med stein om sommeren, men etter at flere lyspærer gikk, ble det satt en stopper for det. Vi var som regel en hel gjeng i gata som drev med dette, og kran-gelen gikk høyt om hvem som traff høyest oppe på stolpen. Når en traff blekket, var konkurransen over.

En dag sto min kompis Gunnar (Aasveien) og jeg og kastet alene. Jeg traff, før jeg ble innropt av min mor for å spise. Jeg dro inn mens Gunnar sto igjen for å prøve å treffe blekket han også. Det smalt når noen traff. Plutselig hørte jeg et smell, deretter kom Gunnar i 100 bort til vinduet og ropte: «Arngrim, Arngrim æ traff blækket!» Da gikk det en liten f... i mæ. «Gjorde ikke du, nei», svarte jeg. «Hørt du itj at det smalt i blækket?» «Nei, æ gjor' itj det nei.» Gunnar ble stein hakke toillat. Han hoppet opp og ned og gjentok at han hadde truffet blekket. «Har du noe bevis da?», spurte jeg. Han skrek sine modige tårer og sa følgende: «Æ ska si det te a' mor og te'n Per Morten.» Etterpå snek det seg inn en fryktelig bondeanger hos meg, og etter en stund, (forresten etter en lang stund),

Unge vektløftere på Brøset Hageby. Terje Forså (til venstre) og Bjørn Hagen. I bakgrunnen ser vi hus ved Brøsetvegen.

la jeg turen innom Gunnar og ba «omforlatels O.C. Bentzen, omforlatels». Jeg innrømmet overfor Gunnar at jeg hørte at det smalt i blekket. Dermed var vi venner igjen.

Epleslang var en annen «sport». Vi dan- net en liga som vi kalte «Den Sorte Hånd». Vi spikret opp et stykke papir på treet hvor vi tegnet og farvela en sort hånd til skrekk og advarsel. En dag kom en av fedrene våre hjem og sa at det var en bande som kalte seg den sorte hånd som herjet i eplehagen på Reitgjerdet, og la til: «Men de blir nå meldt til poli- tiet, sier overlege Lund». Det ble slutten på «Den Sorte Hånd».

Bandekriger var populært på den tiden. Vi skulle ha krig mot både Ramstad- gjengen og Persaunet Hageby. Jeg må innrømme at jeg var dritredd når vi skul- le krige. Som regel ble det heldigvis

bare med noen brytekamper og verbale slengere.

Vi drev også med en annen gangstersport: Å ringe på dører og stikke av, eller å feste harpikstråd til vinduene og gnikke i vei. Det var til stor glede for oss, men sikkert til stor ergrelse for de voksne.

En av de mer skumle og tildels farlige sportene, var «broiing» av busser. «Broiing» er å huke seg fast i bakre støtfanger på bussen og skli på beksømskone på isen bak bussen. Skummel sport. Det førte forøvrig til en tragisk hendelse oppe i Gryta med en av våre klassekamerater. Han kom under bussen og døde da den rygget. Ole slapp med skrekken da han ble tatt av bussjåføren og fikk et spark i ræva, som Ole selv uttrykker det.

Spring om kapp rundt «hela» og «halva» var friidrettskonkurransen på toppnivå. «Hela» var rundt hovedgata Åkervegen, Havrevegen og Engvegen. Den dagen du sprang «hela» under to minutter var du historisk. Per Andreas var den store eneren i lang tid. Han var nok også den første til å bryte to-minutters-grensen. Men så kom det en ung jyping ved navn Ingolf (Hansen), og han knuste siden alle rekorder.

Om vinteren var det noen flotte bakker hvor vi laget spretthopp og langrenns-løyper. Vi arrangerte faste olympiader både innen sommer- og vinteridrett. Andre aktiviteter var brettspillet Monopol,

som var meget alvorlig, og som enkelte ganger kunne føre til voldelige konflikter. Bladene vi var mest opptatt av var Vill Vest, Stålmannen og Hoppalong Cassidy.

Når vi tenker tilbake på barndommen, blir det mer og mer klart for oss, at tross trange tider like etter krigen, hadde vi en lykkelig barndom. At det var sukker på brødskiva noen ganger og at pålegget bestod av ost og syltetøy, det var det ingen av oss som tok skade av.

Tenåringer

Så ble vi tenåringer. Da fikk vi øynene opp for at vi skulle være litt vrang og vanskelige for foreldrene våre. Vi ble heller ikke fullt så imponert av våre foreldre lenger. Vi fant ut at vi kunne tenke sjøl, og fremfor alt kom rock'n roll. Verden skiftet totalt. Vi var oppfostret med Nora Brockstedt, Alf Prøysen, Jens Book Jensen og tildels trekkspillmusikk. Rock'n Roll fra USA traff oss midt i fleisen, og i det øyeblikk Bill Haley, Little Richard, Fats Domino, og fremfor alt Elvis Presley, ble tilgjengelig på 45-plater, var en ny tidsepoke i gang på Brøset Hageby. Nå ble det hjemme alene-fester, med småklining i krokene og grammofon på full guffe. Jentan lærte oss den nye dansen swing, Eller som vi sa rock. Hjemme alene-festene foregikk stort sett hos Reidun og Arne Trøan i Kløvervegen. Av og til når de forsto at vi ikke hadde noen plass å gjøre av oss, åpnet de sitt hus for oss ungdommene. De var langt foran sin tid og virkelige

menneskekjennere. Trøans sto for noe helt spesielt.

Hendte det aldri noe tragisk? Jo, det gjorde det sikkert. Men som eldre husker vi helst de lyse sidene av barndommen.

Bildene fra oppveksten er utlånt av forfatterne.

Brøset hageby ble kalt "Selbu". En historie viser at det ikke var helt uproblematisk:

En av pleierne var "en tur på byen". Han skulle ta drosje hjem og sa han skulle til Selbu. Da drosjen var kommet til Mebonden, spurte sjåføren hvor i Selbu han skulle!

I *Årbok for Strinda historielag 2006* er det 2 artikler om Reitgjerdet som psykiatrisk sykehus (etter 1923) og i *Årbok 2011* en artikkel om Reitgjerdet som spedalsksykehus (1861-1921).

Utsnitt av flyfoto fra 1969 av Widerøes Flyveselskap. Brøset hageby (1) ligger bak Brøsetvegen. Vi ser også Trondsletten Cerebralparesehjem (2), Reitgjerdet sykehus (3), Brøset gård (gårdsbruket til Reitgjerdet) (4) og hus som pleiere bygde 1935-37 (5). Brøset gård lå fra gammelt av på motsatt side av Brøsetvegen - ved nr. 97 (6) - men alle bygningene brant i 1931, og ny gårdsbebyggelse ble bygget inne på sykehusets område. Nå er alle disse bygningene revet, bortsett fra det gamle stabburet. Det brant ikke i 1931 og ble flyttet til det nye gårdstunet. Maleriet på forsiden av boka viser Brøset gård før brannen. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.